

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (pirmoji kolegija) SPRENDIMAS

2019 m. spalio 24 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Teismų bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose – Direktyva 2014/41/ES – Europos tyrimo orderis baudžiamajoje byloje – 5 straipsnio 1 dalis – A priede pateikta forma – J skirsnis – Teisių gynimo priemonių nebuvimas išduodančiojoje valstybėje narėje“

Byloje C-324/17

dėl *Spetsializiran nakazatelen sad* (Specializuotas baudžiamųjų bylų teismas, Bulgarija) 2017 m. gegužės 23 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2017 m. gegužės 31 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą baudžiamajoje byloje prieš

Ivan Gavanzov

TEISINGUMO TEISMAS (pirmoji kolegija),

kuri sudaro kolegijos pirmininkas J.-C. Bonichot, teisėjai M. Safjan ir L. Bay Larsen (pranešėjas),

generalinis advokatas Y. Bot,

kancleris A. Calot Escobar,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- Čekijos vyriausybės, atstovaujamos M. Smolek, J. Vláčil ir A. Brabcová,
- Vengrijos vyriausybės, atstovaujamos M. Z. Fehér, G. Koós ir R. Kissné Berta,
- Nyderlandų vyriausybės, atstovaujamos M. K. Bulterman ir J. Langer,
- Austrijos vyriausybės, atstovaujamos G. Eberhard,
- Europos Komisijos, atstovaujamos R. Troosters ir I. Zalognin,

susipažinęs su 2019 m. balandžio 11 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

* Proceso kalba: bulgarų.

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 2014 m. balandžio 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2014/41/ES dėl Europos tyrimo orderio baudžiamosiose bylose (OL L 130, 2014, p. 1) 1 straipsnio 4 dalies, 6 straipsnio 1 dalies a punkto ir 14 straipsnio išaiškinimo.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant baudžiamąją bylą, iškeltą Ivan Gavanozov, kuris kaltinamas vadovavimu nusikalstamam susivienijimui ir mokestinių nusikaltimų padarymu.

Teisinis pagrindas

- 3 Direktyvos 2014/41 21, 22 ir 38 konstatuojamosios dalys suformuluotos taip:

„(21) Siekiant užtikrinti spartų, veiksmingą ir nuoseklų valstybių narių bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose, turi būti nustatyti terminai. Sprendimas dėl pripažinimo ar vykdymo turėtų būti priimamas, o tyrimo priemonė turėtų būti faktiškai vykdoma taip pat sparčiai ir teikiant tokį pat prioritetą, kaip ir panašioje nacionalinėje byloje. Turėtų būti nustatyti terminai, siekiant užtikrinti, kad sprendimas būtų priimtas ar priemonė įvykdyta per pagrįstą laiką arba kad būtų paisoma išduodančiosios valstybės procesinių apribojimų.

(22) Teisių gynimo priemonės, kurias galima taikyti ginčijant [Europos tyrimo orderį (ETO)], turėtų būti bent jau lygiavertės teisių gynimo priemonėms, kurias galima taikyti nacionalinėje byloje ginčijant atitinkamą tyrimo priemonę. Laikydamosi nacionalinės teisės valstybės narės turėtų užtikrinti, kad būtų galima taikyti tas teisių gynimo priemones, be kita ko, visas suinteresuotąsias šalis laiku informuojant apie galimybes jomis pasinaudoti ir tam taikomą tvarką. <...>

<...>

(38) kadangi šios direktyvos tikslo, t. y. priimtų sprendimų rinkti įrodymus tarpusavio pripažinimo, valstybės narės negali deramai pasiekti <...>“
- 4 Šios direktyvos 1 straipsnio 4 dalyje nustatyta:

„Ši direktyva nekeičia pareigos paisyti pagrindinių teisių ir teisės principų, įtvirtintų ES sutarties 6 straipsnyje, įskaitant asmenų, kurių atžvilgiu vyksta baudžiamasis procesas, teises į gynybą. Ši direktyva nedaro poveikio jokioms teisminių institucijų pareigoms šioje srityje.“
- 5 Minėtos direktyvos 5 straipsnio 1 dalies pirmoje pastraipoje numatyta:

„Išduodančioji institucija užpildo ir pasirašo ETO pagal A priede pateiktą formą. Išduodančioji institucija patvirtina jo turinio tikslumą ir teisingumą.“
- 6 Tos pačios direktyvos 6 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Išduodančioji institucija gali išduoti ETO tik tuo atveju, kai tenkinamos šios sąlygos:

 - a) išduoti ETO yra būtina ir proporcinga 4 straipsnyje nurodyto proceso tikslu, atsižvelgiant į įtariamojo arba kaltinamojo teises, ir

<...>“

7 Direktyvos 2014/41 14 straipsnyje nurodyta:

„1. Valstybės narės užtikrina, kad ETO nurodytų tyrimo priemonių atžvilgiu būtų taikomos teisių gynimo priemonės, lygiavertės priemonėms, kurias galima taikyti panašioje nacionalinėje byloje.

2. Materialiniai ETO išdavimo pagrindai gali būti ginčijami tik pareiškus ieškinį išduodančiojoje valstybėje, nedarant poveikio pagrindinių teisių garantijoms vykdančiojoje valstybėje.

3. Tais atvejais, kai tai nekenktų poreikiui užtikrinti tyrimo konfidencialumą pagal 19 straipsnio 1 dalį, išduodančioji institucija ir vykdančioji institucija imasi tinkamų priemonių užtikrinti, kad būtų suteikta informacija apie nacionalinėje teisėje numatytas galimybes prašyti taikyti teisių gynimo priemones, kai jas galima pradėti taikyti, be kita ko, tinkamu laiku, kad būtų užtikrinta galimybė jomis veiksmingai pasinaudoti.

4. Valstybės narės užtikrina, kad prašymo taikyti teisių gynimo priemonę terminai būtų tokie patys kaip ir numatyti panašiose nacionalinėse bylose ir kad jie būtų taikomi taip, kad būtų užtikrinta galimybė atitinkamoms šalims veiksmingai pasinaudoti tomis teisių gynimo priemonėmis.

5. Išduodančioji institucija ir vykdančioji institucija viena kitą informuoja apie teisių gynimo priemones, kurias prašoma taikyti ETO išdavimo, pripažinimo arba vykdymo atžvilgiu.

6. Teisinis ginčijimas nesustabdo tyrimo priemonės vykdymo, išskyrus atvejus, kai tai nustatyta panašiose nacionalinėse bylose.

7. Išduodančioji valstybė atsižvelgia į sėkmingą ETO pripažinimo arba vykdymo nugincijimą pagal savo nacionalinę teisę. Nedarant poveikio nacionalinėms procesinėms taisyklėms, valstybės narės užtikrina, kad išduodančiojoje valstybėje vykstančiame baudžiamajame procese vertinant įrodymus, gautus pasinaudojus ETO, būtų paisoma teisės į gynybą ir būtų užtikrintas teisingas bylos nagrinėjimas.“

8 Šios direktyvos 36 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Valstybės narės imasi priemonių, būtinų, kad šios direktyvos būtų laikomasi ne vėliau kaip 2017 m. gegužės 22 d.“

9 Minėtos direktyvos A priede esančios formos J skirsnis „Teisių gynimo priemonės“ suformuluotas taip:

„1. Nurodykite, ar jau buvo prašyta taikyti teisės gynimo priemonę dėl ETO išdavimo, o jei taip, pateikite išsamesnės informacijos (teisių gynimo priemonės aprašymą, įskaitant tai, kokių veiksmų reikia imtis, ir terminus):

<...>

2. Išduodančiosios valstybės institucija, kuri gali pateikti papildomos informacijos apie procedūras dėl prašymo taikyti teisės gynimo priemones išduodančiojoje valstybėje ir apie tai, ar prieinamos teisinės pagalbos bei vertimo žodžiu ir raštu paslaugos:

Pavadinimas: <...>

Kontaktinis asmuo (jei taikytina): <...>

Adresas: <...>

Tel.: (šalies kodas) (srities / miesto kodas) <...>

Faks.: (šalies kodas) (srities / miesto kodas) <...>

El. paštas: <...>“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

- 10 Bulgarijoje dėl I. Gavanozov vykdomas baudžiamasis persekiojimas dėl dalyvavimo nusikalstamame susivienijime, suburtame siekiant padaryti nusikalstamas veikas mokesčių srityje.
- 11 Konkrečiai jis įtariamas tuo, kad per fiktyvias bendroves į Bulgariją importavo cukrų iš kitų valstybių narių, be kita ko, tiekdamas iš Čekijos Respublikoje įsteigtos bendrovės, kuriai atstovauja Y., taip pat tuo, kad vėliau šį cukrų pardavė Bulgarijos rinkoje, pateikęs netikslius dokumentus, pagal kuriuos tas cukrus buvo eksportuojamas į Rumuniją, neapskaičiavęs ir nesumokėjęs pridėtinės vertės mokesčio (PVM).
- 12 Tokiomis aplinkybėmis *Spetsializiran nakazatelen sad* (Specializuotas baudžiamųjų bylų teismas, Bulgarija) 2017 m. gegužės 11 d. nusprendė išduoti Europos tyrimo orderį, kuriuo prašoma Čekijos institucijos atlikti kratas ir poėmį, tiek minėtos Čekijos Respublikoje įsteigtos bendrovės patalpose, tiek Y gyvenamojoje vietoje, ir apklausti jį kaip liudytoją per vaizdo konferenciją.
- 13 Priėmus šį sprendimą, šis teismas teigia patyręs sunkumų pildydamas Direktyvos 2014/41 A priede pateiktos formos J skirsnį, skirtą teisių gynimo priemonėms.
- 14 Šiuo klausimu minėtas teismas pažymi, kad Bulgarijos teisėje nenumatyta jokių teisių gynimo priemonių dėl sprendimų, kuriais nurodoma atlikti kratas, poėmius ar liudytojų apklausas. Vis dėlto tas pats teismas mano, kad pagal šios direktyvos 14 straipsnį valstybės narės įpareigojamos numatyti tokias teisių gynimo priemones.
- 15 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat patikslina, kad pagal Bulgarijos teisę teismų sprendimai, kuriais nurodoma imtis tokių priemonių, nėra tarp atvejų, kai atsiradus žalai gali kilti valstybės atsakomybė, jeigu jie nėra tiesiogiai susiję su kaltinamuoju.
- 16 Šiomis aplinkybėmis *Spetsializiran nakazatelen sad* (Specializuotas baudžiamųjų bylų teismas) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

- „1. Ar pagal Direktyvos 2014/41 14 straipsnį draudžiama nacionalinė teisė ir jurisprudencija, pagal kurias materialinių teisinių pagrindų, kuriais remdamasis teismas nusprendė išduoti Europos tyrimo orderį dėl kratos atlikimo gyvenamosiose ir verslo patalpose ir tam tikrų daiktų poėmio bei dėl liudytojo apklausos surengimo, neleidžiama ginčyti nei tiesiogiai skundžiant teismo sprendimą, nei reiškiant atskirą ieškinį dėl žalos atlyginimo?
2. Ar pagal Direktyvos 2014/41 14 straipsnio 2 dalį atitinkamam asmeniui tiesiogiai suteikiama teisė ginčyti teismo sprendimą išduoti Europos tyrimo orderį, nors nacionalinėje teisėje tokios procesinės galimybės nenumatyta?
3. Ar asmuo, kuriam pareikšti kaltinimai, yra atitinkamas asmuo, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2014/41 14 straipsnio 4 dalį, siejamą su 14 straipsnio 2 dalimi, 6 straipsnio 1 dalies a punktu ir 1 straipsnio 4 dalimi, jei įrodymų rinkimo veiksmai atliekami trečiojo asmens atžvilgiu?
4. Ar asmuo, gyvenantis patalpose, kuriose daroma krata ir poėmis, ar jomis besinaudojantis, arba asmuo, kuris bus apklaustas kaip liudytojas, yra atitinkamas asmuo, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2014/41 14 straipsnio 4 dalį, siejamą su to straipsnio 2 dalimi?“

Dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priimtinumom

- 17 Čekijos vyriausybė pirmiausia teigia, kad prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra nepriimtinas, nes pagrindinėje byloje nagrinėjamas Europos tyrimo orderis buvo išduotas prieš pasibaigiant Direktyvos 2014/41 perkėlimo į nacionalinę teisę terminui, o išduodančioji valstybė narė dar nebuvo perkėlus šios direktyvos.
- 18 Šiuo klausimu visų pirma reikia pažymėti, kad kai nacionalinis teismas pateikė Teisingumo Teismui šį prašymą priimti prejudicinį sprendimą, Direktyvos 2014/41 36 straipsnyje numatytas jos perkėlimo terminas buvo pasibaigęs.
- 19 Be to, kaip savo išvados 46 punkte pažymėjo generalinis advokatas, vykstant procesui Teisingumo Teisme, ši direktyva į nacionalinę teisę buvo perkelta ir Bulgarijoje, ir Čekijos Respublikoje.
- 20 Galiausiai iš Teisingumo Teismo turimos bylos medžiagos matyti, kad nors prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nusprendė išduoti Europos tyrimo orderį, kad galėtų įvykdyti pagrindinėje byloje nagrinėjamas tyrimo priemones Čekijos Respublikoje, šis teismas dar neišdavė Europos tyrimo orderio dėl sunkumų, kurių kilo pildant Direktyvos 2014/41 A priede pateiktos formos J skirsnį.
- 21 Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui reikia pagrindinėje byloje išduoti šia direktyva reglamentuojamą Europos tyrimo orderį.
- 22 Tai reiškia, kad prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra priimtinas.

Dėl esmės

- 23 Primintina, kad, remiantis suformuota Teisingumo Teismo jurisprudencija, nacionaliniams teismams ir Teisingumo Teismui bendradarbiaujant, kaip numatyta SESV 267 straipsnyje, pastarasis nacionaliniam teismui turi pateikti naudingą atsakymą, kuris leistų išspręsti jo nagrinėjamą ginčą. Į tai atsižvelgdamas Teisingumo Teismas prireikus turi performuluoti jam pateiktus klausimus (2019 m. rugsėjo 12 d. Sprendimo *A ir kt.*, C-347/17, EU:C:2019:720, 32 punktas).
- 24 Kaip matyti iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, nacionaliniam teismui kyla klausimas dėl to, kaip jis turi užpildyti Direktyvos 2014/41 A priede pateiktos formos J skirsnį, norėdamas išduoti Europos tyrimo orderį.
- 25 Šiomis aplinkybėmis reikia konstatuoti, kad savo klausimais, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 2014/41 5 straipsnio 1 dalis, atsižvelgiant į šios direktyvos A priede pateiktos formos J skirsnį, turi būti aiškinama taip, kad valstybės narės teisminė institucija, išduodama Europos tyrimo orderį, turi šiame skirsnyje nurodyti teisių gynimo priemones, kurios dėl tokio orderio prireikus yra numatytos jos valstybėje narėje.
- 26 Visų pirma reikia pažymėti, kad iš Direktyvos 2014/41 5 straipsnio 1 dalies formuluotės matyti, jog išduodant Europos tyrimo orderį turi būti užpildyta ir pasirašyta šios direktyvos A priede pateikta forma, taip pat patvirtintas to orderio turinio tikslumas ir teisingumas.
- 27 Šios formos J skirsnio 1 punkte numatyta, kad išduodančioji institucija nurodo, „ar jau buvo prašyta taikyti teisės gynimo priemonę dėl [Europos tyrimo orderio] išdavimo, o jei taip, [pateikia] išsamesnės informacijos (teisių gynimo priemonės aprašymą, įskaitant tai, kokių veiksmų reikia imtis, ir terminus)“.

- 28 Iš minėtos formos J skyriaus 1 punkto formuluotės, ypač iš vartojamų žodžių „o jei taip“, matyti, kad teisių gynimo priemonės šiame punkte turi būti apibūdintos tik tuo atveju, jeigu dėl Europos tyrimo orderio yra paduotas skundas.
- 29 Be to, tai, kad kalbant apie teisių gynimo priemonių aprašymą, kuris tokiu atveju turi būti nurodytas minėtame punkte, vartojama formuluotė „nurodykite“, parodo, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas siekė, kad vykdančiajai institucijai būtų pranešta apie skundus, paduotus dėl Europos tyrimo orderio, kuris jam buvo perduotas, o ne apskritai apie teisių gynimo priemones, kurios dėl Europos tyrimo orderio išdavimo prireikus numatytos išduodančiojoje valstybėje narėje.
- 30 Be to, Direktyvos 2014/41 A priede pateiktos formos J skirsnio 2 punktu siekiama užtikrinti, kad vykdančiajai institucijai būtų pranešta apie skundus, paduotus dėl Europos tyrimo orderio, o ne pateikti teisių gynimo priemonių, kurios prireikus egzistuoja išduodančiojoje valstybėje narėje dėl Europos tyrimo orderio išdavimo, aprašymą.
- 31 Iš tiesų iš šios nuostatos teksto matyti, kad išduodančioji institucija šiame Europos tyrimo orderio J skirsnio punkte privalo tik nurodyti išduodančiosios valstybės narės kompetentingos institucijos, kuri gali pateikti papildomos informacijos apie teisių gynimo priemones, teisinę pagalbą ir vertimo žodžiu ir raštu paslaugas šioje valstybėje narėje, pavadinimą ir kontaktinę informaciją.
- 32 Tokia informacija nebūtų naudinga, jei Europos tyrimo orderyje jau būtų bendrai apibūdintos teisių gynimo priemonės, kurios prireikus egzistuoja išduodančiojoje valstybėje narėje dėl Europos tyrimo orderio išdavimo.
- 33 Remiantis šiais argumentais darytina išvada, kad išduodama Europos tyrimo orderį Direktyvos 2014/41 A priede pateiktos formos J skirsnyje išduodančioji institucija neturi apibūdinti teisių gynimo priemonių, kurios prireikus yra numatytos jos valstybėje narėje dėl tokio orderio.
- 34 Tokį aiškinimą patvirtina Direktyvos 2014/41 14 straipsnio 5 dalis, kurioje numatyta, kad išduodančioji ir vykdančioji institucija viena kitą informuoja apie teisių gynimo priemones, kurias prašoma taikyti dėl Europos tyrimo orderio išdavimo, pripažinimo arba vykdymo.
- 35 Be to, toks aiškinimas gali užtikrinti, kad būtų visiškai įgyvendintas šia direktyva siekiamas tikslas, kuris matyti iš jos 21 ir 38 konstatuojamųjų dalių, t. y. palengvinti ir paspartinti teismų bendradarbiavimą tarp valstybių narių remiantis tarpusavio pasitikėjimo ir tarpusavio pripažinimo principais.
- 36 Iš tiesų numačius formą, kaip antai pateiktą Direktyvos 2014/41 A priede, kurią valstybės narės teisminė institucija, ketinanti išduoti Europos tyrimo orderį, turi užpildyti, nurodydama konkrečiai reikalaujamą informaciją, siekiama vykdančiąją instituciją informuoti apie būtinus minimalius formalius duomenis, kad ji galėtų priimti sprendimą dėl atitinkamo Europos arešto orderio pripažinimo ar vykdymo ir prireikus įvykdyti tyrimo priemonę, kurios prašoma, per šios direktyvos 12 straipsnyje numatytus terminus (pagal analogiją žr. 2018 m. gruodžio 6 d. Sprendimo *IK (Papildomos baudmės vykdymas)* C-551/18 PPU, EU:C:2018:991, 49 ir 50 punktus ir juose nurodytą jurisprudenciją).
- 37 Kadangi Direktyvos 2014/41 A priede pateiktos formos J skirsnyje nereikia apibūdinti teisių gynimo priemonių, kurios prireikus egzistuoja išduodančiojoje valstybėje narėje dėl Europos tyrimo orderio išdavimo, šioje byloje nereikia aiškinti šios direktyvos 14 straipsnio siekiant, be kita ko, nustatyti, ar ši nuostata draudžia nacionalinės teisės aktus, nenumatančius jokios teisių gynimo priemonės, leidžiančios ginčyti materialinius pagrindus, dėl kurių buvo išduotas Europos tyrimo orderis, kuriuo siekiama atlikti kratą, tam tikrų daiktų poėmį ir organizuoti liudytojų apklausą.

- 38 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į pateiktus klausimus reikia atsakyti, kad Direktyvos 2014/41 5 straipsnio 1 dalis, atsižvelgiant į šios direktyvos A priede pateiktos formos J skirsnį, turi būti aiškinama taip, kad valstybės narės teisminė institucija, išduodama Europos tyrimo orderį, šiame skirsnyje neturi apibūdinti teisių gynimo priemonių, kurios prireikus yra numatytos jos valstybėje narėje dėl tokio orderio.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 39 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiai teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (pirmoji kolegija) nusprendžia:

2014 m. balandžio 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2014/41/ES dėl Europos tyrimo orderio baudžiamosiose bylose 5 straipsnio 1 dalis, atsižvelgiant į šios direktyvos A priede pateiktos formos J skirsnį, turi būti aiškinama taip, kad valstybės narės teisminė institucija, išduodama Europos tyrimo orderį, šiame skirsnyje neturi apibūdinti teisių gynimo priemonių, kurios prireikus yra numatytos jos valstybėje narėje dėl tokio orderio.

Parašai.